

بسم الله الرحمن الرحيم

تاریخ فرهنگ و تمدن اسلام و ایران

دکتر علی اکبر عباسی

انتشارات هرود علمی

سرشناسه: عباسی، علی‌اکبر
عنوان و نام پدیدآور: فرهنگ و تمدن اسلام و ایران/علی‌اکبر عباسی.
مشخصات نشر: تهران: هزاره ققنوس، ۱۳۹۰.
مشخصات ظاهری: ۱۶۸ ص.
شابک: ۵۲۰۰۰ ریال/978-600-5657-89-0
وضعیت فهرست نویسی: فیبا
یادداشت: کتابنامه.
موضوع: تمدن ایرانی -- تأثیر اسلام
موضوع: تمدن اسلامی -- تأثیر ایران
موضوع: اسلام -- ایران -- تاریخ
رده بندی کنگره: ۲۶/۸۲DS / الف۲۹۰ ۱۳۹۰
رده بندی دیویی: ۹۰۹/۰۹۷۶۷۱
شماره کتابشناسی ملی: ۳۶۹۳۶۸۷
کد بیگیری: ۳۶۹۱۱۸۵

تاریخ فرهنگ و تمدن ایران

انتشارات هزاره ققنوس

تهران: تهران خیابان انقلاب - خیابان رامسر - پلاک ۱ واحد ۵

نویسنده: دکتر علی اکبر عباسی

© حق چاپ: ۱۳۹۰، انتشارات هزاره ققنوس www.nashrehezare.ir

نوبت چاپ: اول

صفحه آرای: آتلیه انتشارات هزاره ققنوس

طراح جلد: آتلیه انتشارات هزاره ققنوس

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۵۶۵۷-۸۹-۰

حروف متن: زر نازک ۱۴ روی ۲۴

لیتوگرافی و چاپ: کوثر

شمارگان: ۱۱۰۰

کاغذ: تحریر ۷۰ گرمی اندونزی

بها: ۵۲۰۰۰ ریال

همه حقوق محفوظ است. هرگونه نسخه برداری، اعم از زیراکس و بازنویسی، ذخیره کامپیوتری، اقتباس کلی و جزئی (به جز اقتباس جزئی در نقد و بررسی، و اقتباس در گیومه در مستندنویسی، و مانند آنها) بدون مجوز کتبی از ناشر و مولف ممنوع و از طریق مراجع قانونی قابل پیگیری است.

۱۱	فصل اول / کلیات
۱۱	تعریف تمدن
۱۱	معنای لغوی واژه تمدن
۱۲	معنا و تعریف اصطلاحی تمدن
۱۳	تعریف فرهنگ
۱۳	رابطه فرهنگ و تمدن
۱۴	عوامل موجهه و انحطاط تمدنها
۱۴	عوامل ایجاد و پیشرفت تمدنها
۲۲	پرسش‌های نمونه فصل اول
۲۳	فصل دوم / فرهنگ و تمدن ایران قبل از اسلام
۲۴	بخش اول: فرهنگ و تمدن سرزمین ایران قبل از ورود آریاها
۲۶	بخش دوم : تمدنهای آریایی ایران قبل از اسلام
۳۳	شیوه پارسی
۳۷	شیوه پارتی
۴۲	پرسش‌های نمونه فصل دوم
۴۳	فصل سوم / علوم و فنون در ایران و جهان اسلام
۴۳	بخش اول: دلایل رشد و شکوفایی علوم بعد از پیدایش اسلام
۴۳	۱. تشویق اسلام به دانش و دانش‌اندوزی
۴۶	۲. نفی نظامهای طبقاتی
۴۸	۳. رواج کاغذ و تأسیس کتابخانه‌ها

۵۰	۴. روش علمی دانشمندان مسلمان
۵۱	۵. نقش خاندانها و وزرای دانش دوست در توسعه علوم
۵۳	۶. تساهل و تسامح حکومتها
۵۶	۷. تعدد مراکز علمی و آموزشی
۶۰	بخش دوم: طب و حکیمان نامدار
۶۰	تعریف علم طب
۶۰	پیشینه توجه به طب در ایران و جهان اسلام
۶۲	نوآوری‌های مسلمین در علم طب
۶۸	بخش سوم: کیمیا و علم الحیل
۷۱	علم الحیل
۷۶	بخش چهارم: ریاضیات و نجوم
۸۰	نجوم
۸۵	بخش پنجم: تاریخ و تاریخ نویسی
۸۵	سیر
۸۶	مغازی
۸۶	فتوح
۸۷	تواریخ محلی
۸۸	انساب
۸۹	تواریخ عمومی
۹۲	بخش ششم: جغرافیا و جغرافیدانان بزرگ جهان اسلام
۹۷	بخش هفتم: فلسفه و کلام در تمدن اسلام و ایران
۱۰۱	کلام
۱۰۴	بخش هشتم: علم قرائت، حدیث و تفسیر در تمدن اسلامی
۱۰۴	قرائت
۱۰۵	حدیث
۱۰۹	تفسیر
۱۱۲	بخش نهم: عرفان و تصوف
۱۱۲	عرفان اسلامی
۱۱۶	ادبیات عربی

۱۱۸	ادبیات فارسی
۱۲۲	پرسش‌های نمونه فصل سوم
۱۲۵	فصل چهارم/ هنر و معماری ایران و جهان اسلام
۱۲۶	بخش اول : هنر و معماری ایران اسلامی
۱۲۷	۱- مساجد
۱۳۱	۲- مقابر
۱۳۳	۳- مدارس
۱۳۴	۴- کاخ‌ها
۱۳۶	۵- پل‌ها
۱۳۷	۶- کاروانسراها
۱۳۸	۷- میدانها
۱۳۹	بخش دوم: هنر و معماری سایر نقاط جهان اسلام
۱۴۰	الف) کثرت در عین وحدت
۱۴۰	ب) تسامح و تأثیرپذیری معماری اسلامی
۱۴۰	ج) گستردگی مکانی و زمانی
۱۴۱	مکتب مغرب و اندلس
۱۴۳	مکتب ایرانی
۱۴۳	مکتب هند
۱۴۵	مکتب عثمانی
۱۴۹	فصل پنجم/ تأثیر تمدن اسلامی بر تمدن جدید غرب
۱۵۰	انتقال دستاوردهای ریاضیات مسلمین به اروپا
۱۵۳	تأثیر آراء و نظریات فلسفی مسلمین بر فلسفه جدید غرب
۱۵۴	تأثیر دستاوردهای نجومی مسلمین بر انقلاب علم نجوم در اروپای قرون جدید
۱۵۵	جغرافیایی اسلامی و تأثیرگذاری آن بر رشد علم جغرافیا در مغرب زمین
۱۵۶	تأثیر تاریخ‌نویسی مسلمین بر تاریخ‌نگاری جدید غرب
۱۵۸	تأثیر شیوه‌های معماری معماری مسلمین بر معماری اروپا
۱۶۱	منابع و ماخذ
۱۶۶	مقالات
۱۶۸	منابع و ماخذ انگلیسی

www.ketab.ir

مقدمه

شناخت فرهنگ و تمدن اسلام و ایران از ضروریات جامعه اسلامی و ایرانی ماست. هر مسلمان ایرانی به حکم مسلمان بودن و به حکم ایرانی بودن باید از هویت دینی و ملی خویش و افتخارات فرهنگی و تمدن مردم سرزمینش آگاه باشد. آگاهی از نموده‌های فرهنگی و شاخه‌های مختلف تمدن می‌تواند در ایجاد اعتماد به نفس، روحیه گرفتن جهت تمدن سازی، پرورش و شکوفایی استعدادها، کشف خلاقیت افراد و از قوه به فعل درآمدن اندیشه‌های نخبگان جامعه موثر باشد. کسانی که از پیشینه تمدن و هویت خویش آگاهی ندارند و یا افتخارات تمدن ملت خویش را به تمسخر می‌گیرند، آگاهانه یا ناآگاهانه به سمت و سوی وطن‌فروشی حرکت می‌کنند.

اعتلای فرهنگ و تمدن اسلامی- ایرانی در دوران طلایی آن بخش نیست که تنها مورد توجه پژوهشگران ایران و جهان اسلام قرار گرفته باشد؛ بسیاری از نویسندگان منصف همه کشورهای جهان در این باره تحقیق نموده و کتابها و مقالاتی را نگاشته و به عظمت آن اذعان کرده‌اند. بسیاری از مستشرقان خلاقیت و ابتکار تمدن اسلامی را تحسین کرده و از آن تمجید زیادی نموده‌اند و افرادی از پژوهشگران غربی، مسلمانان را پایه‌گذار رنسانس غربی می‌دانند. برخی از پژوهشگران نیز درباره تمدن جهان قلم زده و مباحث تمدن اسلام و ایران را در آن گنجانده‌اند. نکته جالب توجه این که در تمدن اسلامی ایرانیان موثرترین نقش را در توسعه علوم ایفا نموده‌اند. بزرگترین مشاهیر و دانشمندان تمدن اسلامی در علوم

عقلی و اسلامی و حتی در توسعه ادب عربی ایرانی هستند. ابن سینا و رازی بزرگترین پزشکان تمدن اسلامی، بیرونی بزرگترین جغرافی دانان مسلمان، خوارزمی شاخص‌ترین ریاضیدان مسلمین و بنوموسی (فرزندان موسی بن شاکر خراسانی) شاخص‌ترین مکانیک دانان اسلامی ایرانی بودند و هرچند درباره اصالت شخصیت‌هایی چون جابر بن حیان ازادی عرب یا طوسی خراسانی) و ابن هیثم بصری بحث است ولی محل پرورش آنان کوفه و بصره در قلمرو ایرانشهر بود که در محدوده ایران عهد ساسانی قرار می‌گرفت. کتاب حاضر خلاصه‌ای از فرهنگ و تمدن اسلام و ایران به ویژه در دوران طلایی آن است که در پنج فصل خلاصه شده است:

در فصل اول به بیان مبانی مفهومی فرهنگی و تمدن، تعاریف (معنای لغوی و اصطلاحی فرهنگ و تمدن)، رابطه بین فرهنگ و تمدن، عوامل موجد و انحطاط تمدن‌ها پرداخته شده و با ذکر نمونه‌ها و مثالهایی بحث تبیین شده است. در فصل دوم به وضع فرهنگ و تمدن قبل از ورود اسلام به ایران (تمدنهای قبل از ورود آریاها در گوشه و کنار ایران و تمدنهای آریایی) اشاره دارد و بعضی از علوم و آداب و رسوم و به خصوص هنر و معماری در ایران عهد باستان از قدیمی‌ترین ادوار تا ورود اسلام را در بر می‌گیرد. فصل سوم که مهم‌ترین و مفصل‌ترین فصل کتاب را تشکیل می‌دهد درباره دلایل رشد سریع علوم و فنون در جهان اسلام و وضع شاخه‌های مختلف علمی در قرون طلایی تمدن اسلامی می‌باشد. این علوم شامل علوم عقلی و نقلی و نیز اسلامی و غیر اسلامی می‌شود در این فصل وضع علوم مقارن پیدایش اسلام و در دوران اوج گیری تمدن اسلامی و خلافت‌های ایجاد شده در هر شاخه علمی توسط ایرانیان و مسلمانان بیان گردیده است. فصل چهارم مربوط به وضع هنر و معماری ایران اسلامی و کل جهان اسلام می‌شود در این فصل سبک‌های مختلف معماری جهان اسلام (پنج مکتب معماری) و ایران اسلامی (چهار مکتب معماری) با ذکر نمونه‌هایی مورد بررسی و تجزیه و تحلیل قرار گرفته است. فصل پنجم و پایانی کتاب مربوط به تاثیرگذاری تمدن اسلامی بر تمدن و دول جدید غربی است که به طور اجمالی با تاکید بر بررسی آثار ترجمه شده از عربی به لاتین و انتقال نوآوری‌های

مسلمین مورد بحث قرار گرفته است. در پایان بر خود لازم می دانم از برادران بزرگوارم استادان گرانقدر دکتر محمد و دکتر غلامرضا عباسی که همواره مشوق بنده در امور پژوهشی بوده‌اند و برخی منابع لاتینی تاریخ طب را به بنده معرفی نمودند تشکر کنم همچنین از برادر عزیزم استاد ارجمند جناب آقای مهدی عباسی که با وجود مشغله کاری کار ویراستاری این اثر را پذیرفتند، سپاسگزارم. ناگفته پیداست که هرگونه نقصان در کتاب متوجه بنده است و بر عهده این بزرگواران نیست.

علی اکبر عباسی

دی ماه ۱۳۹۰ هجری شمسی